

УДК: 94(477) «1892/1937»

Турчина Л. В.¹

Постоленко М. О.²

¹ канд. іст. наук, доцент НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. РТ-719 НУ «Запорізька політехніка»

МИКОЛА КУЛІШ – ВИДАТНИЙ ДРАМАТУРГ ДОБИ РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Кривавими літерами прописані в історії України імена представників Розстріляного Відродження. Це плеяда геніальних митців, долю яких обірвала постанова особливої трійки НКВС про розстріл. Одним з них є драматург, який вивів український театр на якісно новий рівень та синхронізував його з тогочасними європейськими пошуками. Увійшовши в історію у мужицькому образі, Микола Куліш звертався до нащадків глибокими драмами й завуальованими комедіями. Він народився 18 грудня 1892 р. у селі Чаплинка на Херсонщині. Його батьки були наймитами. Ним у віці восьми років став і сам Микола. Попри негарзди майбутній митець здобув освіту в Олешківському міському чотирикласному училищі та гімназії. Саме того часу учень познайомився зі світовою літературою в її найкращих зразках та почав писати. Перші приклади його творчості – це сатиричні вірші, фейлетони, епіграми для рукописних журналів. Майбутній драматург створював невеликі п'єси на один акт. Одна з них – російськомовний твір «На рыбной ловле» – згодом стала основою для комедії «Так загинув Гуска».

Після завершення школи Микола вступив на філологічний факультет Новоросійського університету, однак на його долю випала Перша світова війна. Парубок закінчив школу прапорщиків та протистояв німецьким загарбникам у Галичині й на Волині. Перебуваючи на передовій, митець створював вірші й драматичні сцени, які були надруковані в армійських газетах та розігрувалися бійцями.

З 1917 р. Микола Куліш веде активне політичне життя. Зокрема, підтримує Лютневу революцію, стає депутатом військового з'їзду Західного фронту в Луцьку й міським головою у Дніпровському повіті, де організував культурно-політичне товариство «Просвіта». За такі ініціативи він провів 5 місяців за ґратами в Олешківській в'язниці та був навіть засуджений до розстрілу денікінцями. Однак це його не зупинило: за два роки, у 1919, М. Куліш долучився до створення Першого українського дніпровського полку для протистояння антанто-денікінській армії. Після цього митець спрямував свою діяльність на розвиток української шкільної освіти, ставши інспектором. Він редагував газету «Червоний Шлях» та склав українську абетку «Первинка». Під час голодних 1921-1922 рр. створив документально-

нарисову повість «По весям и селам». А також написав автобіографію, з якої, власне, нащадки й дізналися про дитячі поневіряння письменника. А за три роки культурними осередками голосно прокотилася його драма «97», що стала першим відомим твором автора. Наступного року з'явилася п'єса «Комуна в степах». За постановками творів стояв Леся Курбас – добрий знайомий Куліша й засновник театру «Березіль». Куліш налагоджував приятельські стосунки з багатьма митцями тієї доби: Іваном Дніпровським, Юрієм Смоличем тощо. Він вступив до Одеської письменницької спілки «Гарт».

Переїхавши до Харкова, Куліш написав ще три феноменальні твори. Так в його літературній скарбниці виникли комедія «Так загинув Гуска», драма «Зона» та інтермедія «Хулій Хурина», в яких автор проявив свій комедійний хист. Окрім нових драматичних форм, митця цікавила й доля українців. Він входив до складу угруповання ВАПЛІТЕ, де разом з Миколою Хвильовим, Михайлом Яловим порушував питання формальної українізації.

Продовжуючи співпрацю з Курбасом, Куліш працював над п'єсою «Народний Малахій» та комедією «Мина Мазайло». Оскільки їхню постановку на сцені заборонили, автор надрукував їх у «Літературному ярмарку». Доля жертви цензури чекала й на наступні твори: «Патетична соната» й «Маклена Граса», яка стала останньою з відомих п'єс Куліша. Усі інші залишилися в стані рукописів, що зникли за воєнних часів.

Чому все так швидко скінчилося? Самогубство Миколи Хвильового, арешт Леся Курбаса й закриття театру «Березіль» залишила Куліша у депресивному стані без шансу на заробіток та під постійним контролем з боку влади. Наприкінці 1934 р. та сама влада сфальсифікувала справу про Всеукраїнський боротьбистський терористичний центр й звинуватила драматурга у належності до нього. А далі – все за звичним для представників Розстріляного Відродження сценарієм: Соловецькі табори, сурова ізоляція, розстріл в урочищі Сандармох, що в Карелії. Останнє його письмове слово – лист родині – датоване 15 червня 1937 р.

Можна зробити висновок, що в літературній скарбниці творчість Миколи Гурійовича Куліша закарбувалася необароковою драмою, поєднанням романтики й експресіонізму. Ритмізація прози, розірвані сцени й трагікомічні поєднання – ось про що нагадує назва Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. М. Куліша та вулиця Миколи Куліша в Дніпрі. Розстріляне Відродження – це урок, що показав, як талант можна перетворити на жертву репресій, а патріота зрівняти з «ворогом народу».